

Hoofdstuk 30

Speciale Beschermingszones

Jurgen Tack - Désiré Paelinckx - Anny Anselin - Karin De Roo - Instituut voor Natuurbehoud

- ➔ De Habitatrictlijn heeft in 2002 een juridische invulling gekregen in Vlaanderen.
- ➔ De aanduiding van gebieden als Speciale Beschermingszone heeft nog niet geleid tot de daadwerkelijke realisatie van een betere natuurbescherming.
- ➔ De actieve compensatie zoals vereist door de Europese Commissie wordt gebrekkig uitgevoerd.
- ➔ De verwezenlijking van natuurdoelstellingen in grotere eenheden zoals vogel- en habitatrictlijngebieden vraagt inspanningen van alle betrokken sectoren.
- ➔ Conflicten tussen SBZ en de keuze voor meer dynamische natuur zijn mogelijk in de toekomst.

Dit hoofdstuk beschrijft in de eerste plaats het beleidsproces en de evaluatie van het beleid over de Speciale Beschermingszones binnen de Vogel- en Habitatrictlijn. Cijfermatige gegevens die zijn verbonden aan de Vogel- en Habitatrictlijn en hun relatie met andere beschermingszones komen in verschillende hoofdstukken van dit Natuurrapport aan bod. Als andere hoofdstukken bepaalde aspecten behandelen die verband houden met Speciale Beschermingszones, worden ze in dit hoofdstuk slechts bondig besproken. Naar die andere hoofdstukken wordt wel verwezen.

1 Toestand

1.1 De Vogelrichtlijn¹ en wijzigingen²

De Vogelrichtlijn heeft tot doel de instandhouding van alle natuurlijke in het wild levende vogelsoorten op het Europese grondgebied te bevorderen en hun leefgebieden doeltreffend te beschermen. De Europese lidstaten zijn verplicht de nodige maatregelen te nemen om voldoende leefgebieden (voor vogels) met een voldoende omvang te beschermen, in stand te houden of te herstellen. De lidstaten moeten ook de nodige beschermingsmaatregelen treffen om de leefgebieden van zeldzame en bedreigde soor-

ten in Europa te beschermen. Dit geldt voor de leefgebieden van de vogelsoorten die zijn opgenomen in Bijlage I van de richtlijn, maar ook voor de broed-, rui-, overwinteringsgebieden en rustplaatsen van trekvogels die regelmatig worden waargenomen. Om de leefgebieden van de zeldzame en bedreigde soorten te beschermen moeten de lidstaten de meest geschikte gebieden voor de instandhouding van deze vogelsoorten aanwijzen als Speciale Beschermingszone. Dit zijn de zogenaamde vogelrichtlijngebieden. De Europese landen moeten niet alleen beschermingszones creëren, ze moeten er ook voor zorgen dat vervuiling en achteruitgang van de leefgebieden van deze vogelsoorten wordt voorkomen. De jurisprudentie van het Europees Hof van Justitie heeft ertoe geleid dat bij de keuze en de begrenzing van de vogelrichtlijngebieden uitsluitend ornithologische criteria mogen worden gebruikt.

In Vlaanderen broeden 27 vogelsoorten van Bijlage I, waarvoor 23 gebieden met een totale oppervlakte van 97.580ha werden aangeduid als SBZ-V (Besluit Vlaamse Executieve, B.VI.Ex. 17 oktober 1988, BS 29 oktober 1988). 4 van deze 23 gebieden zijn in 1984 aangeduid als Ramsar-gebieden (zie hoofdstuk 29 Internationaal Beleid). Door een wijziging (aanvulling) van het B.VI.Ex. is het Besluit van de Vlaamse Regering van 20 september 1996 (BS 12 oktober 1996) aangevuld met de habitat 'poldergraslanden en hun microreliëf' voor IJzervallei, Het Zwin en Poldercomplex'. Door de uitbreidingen in de haven ter hoogte van Doel is op 23 juni 1998 (BS 25 oktober 1998) beslist de inkrimping van vogelrichtlijngebied 'Schelde- en Durme-estuarium' te compenseren door een nieuw gebied 'Kruibeke-Bazel-Rupelmonde' als vogelrichtlijngebied aan te wijzen en dat ook als overstromingsgebied in te richten. Door een Besluit van de Vlaamse regering van 17 juli 2000 (BS 31 augustus 2000) is een oppervlakte van de SBZ-V 'Poldercomplex' geschrapt voor havenuitbreidingswerken in de achterhaven van Zeebrugge. Ter compensatie zijn een aantal zones op het grondgebied van de gemeenten De Haan, Jabbeke en Oudenburg aan de SBZ-V 'Poldercomplex' toegevoegd. Huidige oppervlakte SBZ-V bedraagt 97.745 ha.

¹ Richtlijn 79/409/EEG van de Raad van 2 april 1979 inzake het behoud van de Vogelstand

² Richtlijn 91/224/EEG en 94/24/EEG

1.2 De Habitatrictlijn¹

Deze richtlijn is complementair met de Vogelrichtlijn, maar richt zich op de bescherming van soorten en natuurlijke habitats met uitzondering van vogels en hun leefgebieden. Ook de Habitatrictlijn gaat uit van de aanduiding van Speciale Beschermingszones. De aanwijzing van de gebieden gebeurt in 3 fasen:

- aanmelding bij de Europese Commissie van de gebieden die in aanmerking komen (de nationale lijst);
- opstellen van een lijst van gebieden van communautair belang (communautaire lijst van 'Sites of Community Importance'). Deze lijst wordt opgesteld in onderling overleg tussen de Europese Commissie en de lidstaten. De habitats en soorten van communautair belang worden opgesomd in respectievelijk Bijlage I en II van de richtlijn. Alle gebieden met prioritaire habitats en/of soorten moeten worden aangemeld onder de Habitatrictlijn;
- definitieve aanwijzing van de gebieden die op de communautaire lijst voorkomen.

1.3 Het ecologische netwerk Natura 2000

De vogel- en habitatrictlijngebieden vormen samen Natura 2000 [125], een netwerk van beschermde gebieden in de Europese Unie. De ecologische samenhang van het netwerk zou verder moeten worden verzekerd door een adequaat beheer van verbingsgebieden – gelijkaardig aan de opbouw van het Vlaams Ecologisch Netwerk (VEN) en het Integraal Verwevings- en Ondersteunend Netwerk (IVON) (zie hoofdstuk 31 VEN-IVON).

De habitatrictlijngebieden zijn als basis gebruikt bij de opmaak van het VEN. Ongeveer 78 % van de habitatrictlijngebieden komt zonder bestemmingswijziging in aanmerking voor opname in het VEN. Ongeveer 93 % komt zonder bestemmingswijziging in aanmerking voor de afbakening van natuurverwevingsgebieden. Naast de 78 % VEN-waardige gebieden, gaat het over 14 % landschappelijk waardevolle agrarische gebieden en recreatiegebieden. De afbakening van het VEN omvat ook 0,36 % woon- en industriegebieden. De realisering van een beschermingsregime voor habitatrictlijngebieden kan dan ook worden gerealiseerd via VEN en IVON (zie hoofdstuk 31 VEN-IVON). Ongeveer 36 % (ca. 36.600 ha) van de habitatrictlijngebieden is gelegen in de perimenter van vogelrichtlijngebieden.

1.4 De implementatie op Vlaams niveau

Op 24 mei 2002 heeft de Vlaamse regering het besluit goedgekeurd over de vaststelling van de gebieden die in uitvoering van artikel 4, lid 1, van de Habitatrictlijn aan de

Europese Commissie zijn voorgesteld als Speciale Beschermingszones (BS 17 augustus 2002). Het Wijzigingsdecreet van 19 juli 2002 (BS 31 augustus 2002) heeft diverse veranderingen aangebracht aan het Natuurdecreet, het Bosdecreet, het Decreet betreffende de landschapszorg, het Mestdecreet, de landinrichting- en ruilverkavelingswetgeving en de Wet betreffende de politie over het wegverkeer. Deze decreetswijzigingen hebben twee hoofdoelen: de implementatie van de Vogel- en de Habitatrictlijn en de afbakeningsprocedure van het VEN (zie hoofdstuk 31 VEN-IVON). Voortaan bevat het Natuurdecreet een titel 'Speciale Beschermingszones'. Onder deze titel worden de aanduidingsprocedure en de bescherming van vogelrichtlijngebieden (SBZ-V) en habitatrictlijngebieden (SBZ-H) bepaald. Ter uitvoering van het gewijzigde Natuurdecreet zijn 3 voorontwerpen van Vlaamse regeringsbesluiten goedgekeurd. Deze zijn de voorontwerpen voor de maatregelen die zullen gelden in VEN en IVON, voor de opmaak en vaststelling van natuurrichtplannen en voor de procedure die moet worden gevolgd ter bescherming van SBZ.

De uitvoering van de Vogel- en de Habitatrictlijn en de gevolgen op de dossiers van de aanleg van het Deurganckdok en het Verrebroekdok worden beschreven in Hoofdstuk 28 Recente evoluties in het natuurbeleid.

1.5 Aanduiding Speciale Beschermingszones

Vlaanderen heeft in 1996 een eerste reeks habitatrictlijngebieden gemeld aan de Europese Commissie (NARA 1999). In juli 1999 is België in gebreke gesteld door de Commissie omwille van een onvolledige aanmelding in Wallonië. De Commissie oordeelde dat de gebieden onvoldoende oppervlakte te beschermen habitattypes en populaties van te beschermen soorten bevatten. In november 2000 is een aanvullende ingebrekestelling gevolgd.

De Vlaamse regering heeft in haar beslissing van 4 mei 2001 de herziening en aanvulling van de habitatrictlijngebieden goedgekeurd. De toen aangemelde habitatrictlijngebieden bedroegen in totaal bijna 102.000 ha (zie NARA 2001). Sinds de publicatie van het Natuurrapport 2001 zijn geen wijzigingen aangebracht aan de bestaande Belgische vogelrichtlijngebieden in België.

Tabel 30.1 geeft een overzicht van de aangemelde vogel- en habitatrictlijngebieden in de verschillende lidstaten van de Europese Unie. Hieruit blijkt dat België zeer goed scoort voor de Vogelrichtlijn maar het niet al te best doet voor de Habitatrictlijn. Hierbij moet worden opgemerkt dat de habi-

¹ Richtlijn 92/43/EEG van de Raad van 21 mei 1992 over de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna

tatgebieden in Wallonië pas in november 2002 zijn aange-meld. Tabel 30.1 geeft dus een sterk vertekend beeld.

1.6 Rechtsgevolgen

De algemene beschermingsbepalingen van de richtlijnen ging voor de meeste lidstaten verder dan de nationale wetgeving. Lidstaten hebben hun bestaande wetgeving gewijzigd/vernieuwd om tegemoet te komen aan de bepalingen van de richtlijnen. Vaak gebeurde dit niet overal op dezelfde wijze en hetzelfde niveau. Dit heeft verschillende arresten van het Europees Hof van Justitie tot gevolg gehad.

De richtlijnen stellen dat de lidstaten passende maatregelen moeten treffen voor de bescherming, de instandhouding en het herstel van de leefgebieden. Het gaat hier zowel over beheermaatregelen als over beschermingsmaatregelen. Door passende maatregelen te treffen moeten de lidstaten ervoor zorgen dat de kwaliteit van de natuurlijke habitats er niet op achteruitgaan, de leefgebieden van soorten in de SBZ's niet verslechtert en er geen storende factoren optreden voor de soorten waarvoor de zones zijn aangewezen (voorbeelden van versturende factoren zijn terug te vinden in hoofdstuk 19 Vermesting, hoofdstuk 20 Verzuring, hoofdstuk 21 Verdroging, hoofdstuk 22 Verontreiniging en hoofdstuk 23 Versnippering).

Er zijn afwijkingen mogelijk van de beschermingsbepalingen omwille van meerdere redenen zoals: het belang van

de volksgezondheid, de openbare veiligheid, de preventie van belangrijke schade aan de landbouw, beschermingsmaatregelen, onderzoek en onderwijs. De lidstaten moeten jaarlijks een verslag van deze afwijkingen aan de Europese Commissie voorleggen.

Mogelijke maatregelen om hieraan tegemoet te komen zijn:

- beheermaatregelen: actieve maatregelen die zijn gericht op het behoud, het herstel en/of de ontwikkeling van het gebied en die beantwoorden aan de ecologische vereisten van de habitats en de soorten waarvoor de gebieden zijn aangeduid
- beschermingsmaatregelen: de wijze van beoordeling van ingrepen in de gebieden
- aandacht voor de gebieden in plannen van ruimtelijke ordening
- beheerovereenkomsten waardoor het maatschappelijk draagvlak en de samenwerking kan worden gestimuleerd.
- voorlichting

De aanwijzing van een gebied als SBZ betekent niet dat de menselijke activiteiten in deze gebieden moeten worden stopgezet. Activiteiten binnen deze Speciale Beschermingszones blijven mogelijk onder voorwaarde dat de bezigheden geen betekenisvolle effecten hebben op de natuurwaarden die moeten worden beschermd. De landgebruiken moeten wel compatibel zijn met de doelstellingen van de richtlijnen. Activiteiten moeten worden geïntegreerd vanuit de optiek van duurzame ontwikkeling. Activiteiten die leiden tot de achteruitgang van de habitat

Tabel 30.1: De Natura 2000 Barometerstand op 11 april 2002 (bron: Europese Commissie).

Lidstaat	Vogelrichtlijn Aangewezen SBZ-V				Habitatrichtlijn Aangewezen SBZ-H			
	aantal	km ²	%	voortgang	aantal	km ²	%	voortgang
België	36	4.313	14	+	209	1.105	3,1 + 0,5	--
Denemarken	111	9.601	22	+	194	10.259	6,6 +17,2	-
Duitsland	448	27.058	7,6	+	2.196	15.175	3,9 +1,9	--
Griekenland	110	8.111	4,1	+	234	26.522	17,6 + 2,5	-
Spanje	303	61.832	12	+	937	88.076	17,2 + 0,7	-
Frankrijk	117	8.989	1,6	--	1.030	31.440	4,9 + 0,8	--
Ierland	109	2.236	3,2	+	362	3.091	14,1	--
Italië	342	13.707	4,6	+	2.507	49.364	16,4	-
Luxemburg	13	160	6,2	+	38	352	13,6	-
Nederland	79	10.000	24	+	76	7.078	6 + 11	-
Oostenrijk	83	12.080	14	+	127	9.144	10,9	-
Portugal	47	8.468	9,2	+	94	12.150	17,3 +0,6	-
Finland	451	27.500	8,1	+	1.381	47.154	12,4 + 1,5	-
Zweden	403	24.892	5,5	+	2.454	50.996	12 + 0,4	-
Verenigd Koninkrijk	233	13.115	5,4	+	386	17.660	5,2 + 2,2	--
Totaal	2.827	209.792			12.225	388.243	12,2	

SBZ-V = Vogelrichtlijngebieden; SBZ-H = Habitatrichtlijngebieden

Voortgang: aanwijzingen SBZ-V: + voldoende, - onvolledig, -- volstrekt onvoldoende

aanmeldingen SBZ-H (terrestrische + mariene oppervlakte): + voldoende, - aanzienlijke lijst, maar onvolledige gegevens, -- volstrekt onvoldoende

Gebieden vastgesteld! Gebieden beschermd?

Juridisch gezien heeft Vlaanderen de laatste jaren een aantal stappen ondernomen om de Vogelrichtlijn en de Habitatrichtlijn te implementeren. In de praktijk brengt dit een aantal extra verplichtingen met zich mee zoals een gewijzigd vergunningsbeleid, rapporteringen en een langdurige monitoring van een aantal indicatoren die verband houden met milieu en natuur. Het vaststellen van bijvoorbeeld habitatrichtlijngebieden geeft geen of onvoldoende garanties op een daadwerkelijke bescherming van soorten en natuurlijke habitats:

- Het in 2000 aangeduide vogelrichtlijngebied Klemskerke-Vissegem en Paddegat - onderdeel van het SBZ-V 'Poldercomplex' sinds 2000 - wordt nauwkeurig opgevolgd. Tussen 1999 en 2002 zijn 20 inbreuken vastgesteld: 13 op het beschadigen van historisch permanente graslanden (minimaal 18,5 ha), 2 op het opvullen van laantjes, 1 op de ver tuining van een historisch permanent grasland en 4 op het dempen van poelen of grachten. In 9 dossiers zijn de werken stilgelegd of is herstel gevorderd, 3 dossiers zijn doorgegeven aan AROHM, voor 2 dossiers kon geen actie worden ondernomen omdat de wijzigingen dateren van vóór de SBZ-aanduiding en voor de overige 6 dossiers is een PV opgesteld.
- Vergunningsaanvragen voor grondwaterwinning in een SBZ of op een afstand van minder dan 700m van een SBZ worden getoetst aan de effecten voor de SBZ. Veelal bestaan de wetenschappelijke criteria niet om op een

adequate wijze vast te stellen dat de grondwaterwinning geen negatieve impact zal hebben op de Speciale Beschermingszone.

- Heel wat soorten die in Speciale Beschermingszones terug te vinden zijn, blijven achteruitgaan. In de vallei van de Zwarte Beek bijvoorbeeld worden de instandhoudingsdoelstellingen van het vogelrichtlijngebied niet gehaald voor verschillende vogelsoorten die in Bijlage I zijn opgenomen. Hoewel het gebied een afdoende bescherming biedt voor minder zeldzame soorten, is dit niet het geval voor de zeldzamere soorten.
- Habitatrichtlijnsoorten (Bijlage II van de Habitatrichtlijn) zoals de beekprik en de rivierdonderpad gaan nog steeds achteruit.
- Fint is een habitatrichtlijnsoort die tot de jaren '30 voorkwam in de Schelde. De recente terugkeer van de fint illustreert de verbeterde waterkwaliteit van de brakwaterzone van de Schelde. Door het ontbreken van geschikte paaiplaatsen - oorspronkelijk de zandplaten ter hoogte van de monding van de Rupel en de Dender - is het herstel van een zichzelf reproducerende populatie op de Schelde momenteel nog onmogelijk. Hoewel de fint een Habitatrichtlijnsoort is, zijn geen actieve maatregelen genomen om de soort optimaal te beschermen.

Alleen het afbakenen van de Speciale Beschermingszones blijkt in Vlaanderen een zeer zwak instrument te zijn voor de eigenlijke doelstelling: de bescherming van soorten en habitats. Het kader dat een gepaste invulling geeft aan de afbakening zal voor elk gebied uitgewerkt worden in een natuurrichtplan.

en/of van de soort waarvoor de habitat is aangeduid kunnen niet worden geduld. Intensivering van het huidige gebruik en eventuele nieuwe activiteiten moeten eerst worden beoordeeld op mogelijke schade. Voor deze beoordeling moet volgens het Natuurdecreet van 1997 ook advies worden gevraagd aan AMINAL - afdeling Natuur. De Habitatrichtlijn biedt een afwegingskader voor de beoordeling van plannen en projecten die belangrijke gevolgen kunnen hebben voor het gebied. Hierbij krijgen natuurwaarden een veel belangrijkere rol toebedeeld dan vroeger. Het alternatieven-onderzoek en het compensatiebeginsel maken hier deel van uit. De invulling van deze internationale verplichtingen vraagt dan ook een permanente oplettendheid bij de beoordeling van ontwikkelingen op ruimtelijk vlak. Tot op heden zijn er enkele dossiers waarbij de Vlaamse regering heeft geopteerd voor compenserende maatregelen: aanleg van een industrieterrein in een deel van het habitatrichtlijngebied 'Zilte Poldergraslanden' in Oostende, de uitbouw van de achterhaven van Zeebrugge in het vogelrichtlijngebied 'Poldercomplex' en de aanleg van het Deurganckdok en het Verrebroekdok in een deel van de Habitatrichtlijngebied 'Schelde en Durme-estuarium'. De

maatregelen komen neer op een uitbreiding van dezelfde of van andere speciale beschermingsgebieden, ter compensatie van het deel van de Speciale Beschermingszone dat wordt gewijzigd door de uitvoering van een project. In elk van deze dossiers blijft de actieve compensatie zoals vereist door de Europese Commissie gebrekkig.

Hoewel de aanwijzing van een gebied als SBZ niet betekent dat de menselijke activiteiten in deze gebieden moeten worden stopgezet, zijn SBZ's toch een voor de hand liggende keuze voor een meer actief natuurbeheer en natuurbehoud. Hoofdstuk 34 heeft het over de verwerving van natuurgebieden. Er mag worden verwacht dat de inspanningen voor de aankoop van natuurgebieden groter zijn in de Speciale Beschermingszones. Deze gebieden zijn ook aangegeven als prioritaire gebieden in de nota voor het aankoopbeleid natuur- en bosgebieden. Uit het GIS-reservatenbestand blijkt dat 9.638 ha of 42 % van alle reservaten -de al dan niet aangewezen Vlaamse en al dan niet erkende natuurreservaten en de bosreservaten - in vogelrichtlijngebied ligt en 15.703 ha of 68 % in habitatrichtlijngebied. Daarmee wordt de hypothese bevestigd. In absolute oppervlakte is dit areaal natuurlijk nog zeer

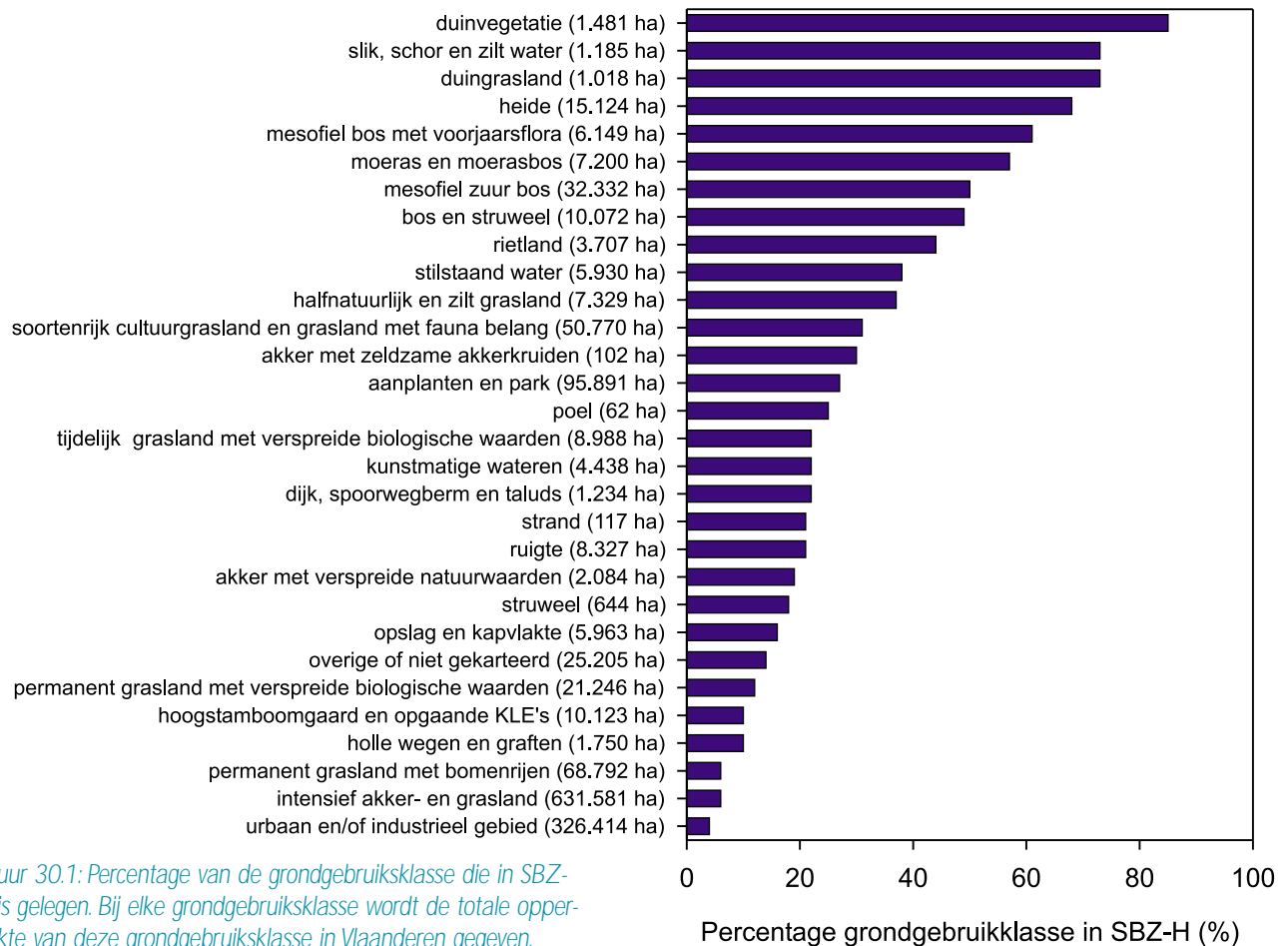

beperkt om te voldoen aan de instandhoudings- en ontwikkelingsdoelstellingen waarnaar wordt gestreefd binnen de Speciale Beschermingszones. Slechts 10 % van de vogelrichtlijngebieden en 15 % van de habitatrictlijngebieden is als natuur- of bosreservaat verworven. De inspanningen voor prioritaire terreinverwerving binnen de Speciale Beschermingszones moeten ook worden verdergezet. In hoofdstuk 35 Natuurreservaten wordt gemeld dat het merendeel van de erkende Vlaamse natuurreservaten terug te vinden zijn in de SBZ's. 78 % van de aangewezen Vlaamse en erkende natuurreservaten liggen in de habitatrictlijngebieden en 52 % in de vogelrichtlijngebieden. Hoewel het niet de bedoeling is dat alle Speciale Beschermingszones reservaten worden, heeft toch slechts 9 % van de habitatrictlijngebieden en 6 % van de vogelrichtlijngebieden het officieel beschermingsstatuut van aangewezen Vlaamse of erkende natuurreservaat. Ongeveer 50.000 ha van de 150.000 ha bos in Vlaanderen ligt in een SBZ (hoofdstuk 11 Bossen). Van de beboste oppervlakte in het totale bosreservatennetwerk is 1415 ha (90 %) opgenomen in een SBZ (hoofdstuk 36 Bosreservaten). Ook 12 van de 18 ingestelde natuurinrichtingsprojecten liggen geheel of gedeeltelijk in vogelrichtlijngebied en/of habitatrictlijngebied. Dit is goed voor 57 % van de

totale projectoppervlakte (hoofdstuk 37 Natuurinrichting). De in de bosreservaten gelegen habitattypes van de Habitatrictlijn zijn alle bostypes (9110, 9120, 9130, 9160, 9190 en 91E0) en daarnaast ook, zij het vaak op een beperkte oppervlakte, open vegetatietypes.

1.7 De habitats

Annex I van de Habitatrictlijn geeft een overzicht van de 198 (origineel 164) Europese habitats die moeten worden beschermd. Van deze 198 habitats telt Vlaanderen er 45. België telt in totaal 58 van deze habitats. Een volledige omschrijving van de habitats vermeld in de Habitatrictlijn, wordt gegeven in de 'Interpretation Manual of European Union Habitats'. Een beschrijving van de in België voorkomende habitats wordt gegeven in [191]. Deze beschrijving verwijst ook naar de meest gerefereerde habitat classificatie systemen. De vertaling van de habitats naar lokale vegetatietypes en de bijhorende BWK-karteringseenheden is onderwerp van regionaal en Europees onderzoek. Naar aanleiding van de opmaak van de habitatfiches - een uitvoerend aspect van de Habitatrictlijn - zijn een aantal wijzigingen opgetre-

Figuur 30.1: Percentage van de grondgebruiksklasse die in SBZ-H is gelegen. Bij elke grondgebruiksklasse wordt de totale oppervlakte van deze grondgebruiksklasse in Vlaanderen gegeven.

den. Deze zijn samengevat in tabel 30.2. In de 'habitatfiches' wordt meer informatie gegeven over de vegetaties en de relatie met de BWK. Tabel 30.2 is in dit hoofdstuk opgenomen als actualisatie van tabel 4.3.2 in NARA 2001.

In het deel 'Soorten' (hoofdstukken 1 tot en met 7) en het deel 'Gebieden' (hoofdstukken 8 tot en met 18) van het Natuurrapport wordt systematisch verwezen naar het belang van SBZ's voor het behoud van de behandelde soorten en gebieden.

2 Evaluatie

Het Besluit van 24 mei 2002 en het Wijzigingsdecreet van het Natuurdecreet (31/08/02) zijn belangrijke mijlpalen voor de implementatie van de Habitat- en Vogelrichtlijn en voor de realisatie van het Natura 2000-netwerk. De implementatie van de Habitatrichtlijn blijft echter vertraging oplopen ten opzichte van het originele en de gecorrigeerde tijdschema's. Een vlottere omzetting van Europese natuurrichtlijnen in de eigen wetgeving dringt zich in de toekomst op. De evaluatie van de besluitvorming over de afbakening van de habitatrichtlijngebieden moet gebaseerd zijn op de doeltreffendheid van de afbakening. Momenteel gebeurt de evaluatie te vaak op basis van de totale of van de procentuele oppervlakte die is afgebakend. Kwantiteit primeert boven kwaliteit. Figuur 30.1 toont de oppervlakte afgebakende habitatrichtlijngebieden per habitattypen in functie van de aanwezige oppervlakte van dit gebied. Opgelet: de verticaal aangegeven typen zijn niet allemaal habitattypen waarvoor de SBZ's moeten worden afgebakend!

Uit deze figuur blijkt dat de Vogel- en Habitatrichtlijnen procentueel slechts een aantal zeldzame biotopen in Vlaanderen doeltreffend beschermen. Nochtans stelt de Europese Commissie in haar tweede evaluatie (juni 2002) dat Vlaanderen voor alle habitattypen en –soorten voldoende gebieden heeft afgebakend. Het is de invulling van de afbakening die een onvoldoende moet krijgen.

De praktijk toont aan dat de realisering van natuurdoelstellingen in grotere eenheden zoals vogel- en habitatrichtlijngebieden inspanningen vraagt van alle betrokken sectoren. In realiteit blijkt er slechts een draagvlak voor grootschalige natuurontwikkeling te zijn als deze ontwikkeling andere knelpunten, zoals wateroverlast helpt oplossen.

2.1 Statisch versus dynamisch

Mogelijke conflicten tussen een SBZ - gericht op het beschermen van wat er zich op een bepaalde plaats bevindt - en de keuze voor een meer dynamische natuur - met ingre-

pen in beschermingszones en niet specifiek soortgerichte inrichtings- en beheermaatregelen -, zijn mogelijk in de toekomst. Een keuze voor een meer dynamische natuurontwikkeling op grotere schaal kan wellicht beter worden ingevuld door het waterbeleid dan door de aanduiding van SBZ's (zie hoofdstuk 32 Waterbeleid). De natuurtypen die het waterbeleid daar verkiest - vaak zeer dynamische riviergebonden pionierstypen - zijn soms moeilijk te verzoenen met de eisen van de Speciale Beschermingszones, waar men zeer plaatsgebonden vegetatietypen moet aanduiden.

3 Kennis

- Een nauwkeurige inventarisatie van de aangeduide vogel- en habitatrichtlijngebieden dringt zich op. Samen met een permanente monitoring van de aangeduide gebieden kan de inventarisatie eventuele tendensen blootleggen. Alleen zo kan de doeltreffendheid van het afbakeningbeleid volledig worden geëvalueerd;
- De specifieke wetenschappelijke criteria die aan de basis liggen van de afbakening zelf moeten in kaart worden gebracht. Deze gegevens moeten ook de basis vormen voor de uitwerking van de instandhoudingsdoelstellingen die voor elk gebied moeten worden uitgewerkt en voor de gebiedsvisie over het natuurrichtplan;
- Hoewel de overheid tracht te zorgen voor de nodige bekendheid van SBZ-V en SBZ-H – onder meer met behulp van provinciale infosessies, brochures en posters over Natura 2000 in Vlaanderen (december 2002) - blijken lokale besturen nog onvoldoende op de hoogte te zijn van deze materie. Bijscholing van het personeel dat zich met dit thema bezighoudt, is een noodzaak. Anderzijds blijkt dat de interesse van de besturen zelf voor de betreffende infosessies ook een beperkende factor is;
- De actieve bescherming van leefgebieden en/of soorten in Speciale Beschermingszones.
- Het afstemmen van de huidige natuurdoelstellingen voor SBZ's op de meer dynamische natuurdoelstellingen die worden gestuurd vanuit o.a. het waterbeleid is noodzakelijk. De natuurrichtplannen kunnen hierbij een belangrijke rol spelen.

Lectoren

Dirk Bogaert – Arteveldehogeschool
 An Cliquet – RUG, Faculteit Rechtsgeleerdheid
 Katrien Debeuckelaere – Administratie Ruimtelijke Ordening, Huisvesting en Monumenten en Landschappen
 Geert Sterckx – Instituut voor Natuurbehoud
 Els Martens – AMINAL, afdeling Natuur
 Barbara Tieleman - Vlaamse Milieumaatschappij, MIRA

Tabel 30.2: Habitattypes volgens Bijlage I van de Habitatrichtlijn en hun overeenkomstige BWK-codes.

Habitattype volgens Bijlage I	Natura 2000	Prio (1)	BWK-code (beperkt tot Vlaamse context) (2)
Permanent met zeewater van geringe diepte overstroomde zandbanken	1110		/
Estuaria	1130		gehele brakke gedeelte van schelde en ijzer estuarium
Bij eb droogvallende slikwadden en zandplaten	1140		dz, ds tussen da-vlekken en ds gelegen in zout- of brakwatergedeelte van ijzermonding en schelde
Eenjarige pioniersvegetaties van slik-en zandgebieden met zeekraal soorten en andere zoutminnende planten	1310		delen van ds in brakke en zilte gebieden en delen van da
Schorren met slijkgrasvegetaties (<i>Spartinion maritimae</i>)	1320		delen van ds in brakke en zilte gebieden en delen van da
Atlantische schorren (<i>Glauco-Puccinellietalia maritimae</i>)	1330		da, da-slenken in hpr of hpr*, mz en delen van mr onder zilte invloed (= niet permanent geïnundeerde mr)
Embryonale wandelende duinen	2110		in kustduinen mee in dd of dm; als onderdeel van strand niet weergegeven in bwk, versie 1 en dl* in bwk, versie 2
Wandelende duinen op de strandwal met helm (witte duinen)	2120		dd
Vastgelegde duinen met kruidvegetaties (grijze duinen)	2130	+	hd, delen van had
Eu-atlantische vastgelegde ontkalkte duinen (<i>Calluno-Ulicetea</i>)	2150	+	delen van had
Duinen met duindoorn	2160		sd
Duinen met kruipwilg (ondersoort argentea) (<i>Salicion arenariae</i>)	2170		delen van mp, dd en hd
Beboste duinen van het Atlantische, Continentale en Boreale kustgebied	2180		qd, rud, ru in de kustduinen (en eventuele andere q- en f-bossen in de duinen en sf in de duinen)
Vochtige duinvalleien	2190		mp en ae, ao, mr, mc, mm, hc, hj in duinen
Psammofiele heide met struikhei en <i>Genista</i> -soorten	2310		delen van cg en cgb
Open grasland met <i>Corynephorus</i> - en <i>Agrostis</i> -soorten op landduinen	2330		ha, hab, dm (buiten de witte duinen aan de kust)
Mineraalarme oligotrofe wateren van de Atlantische zandvlakten (<i>Littorelletea uniflora</i>)	3110		aom en delen van ao
Oligotrofe tot mesotrofe stilstaande wateren met vegetaties behorend tot het <i>Littorelletea uniflora</i> en/of <i>Isoëto-Nanojuncetea</i> of met eenjarige vegetatie op drooggevallen oevers (<i>Nanocyperetalia</i>)	3130		aom en delen van ao
Kalkhoudende oligo-mesotrofe wateren met benthische <i>Chara spp.</i> vegetaties	3140		delen van ae, ao, kn
Van nature eutrofe meren met vegetatie van het type <i>Magnopotamium</i> of <i>Hydrocharition</i>	3150		ae*, aer*, aev, aev*, delen van ae
Submontane en laagland rivieren met vegetaties behorend tot het <i>Ranunculion fluitans</i> en het <i>Callitricho-Batrachion</i>	3260		waterlopenbestand
Noordatlantische vochtige heide met gewone dophei	4010		Ce, ceb (excl. ces) (samen met 7150) (eventueel cm in mozaik met ce)

Droge Europese heide (alle subtypen)	4030		cg, cgb, cv, sg) (eventueel cm in mozaik met cg)
Jeneverbes -formaties in heidevelden of op kalkgrasland	5130		zit mee vervat in cg; op kalkgrasland: niet in Vlaanderen
Droge halfnatuurlijke graslanden en struikvormende facies op kalkhoudende bodem (<i>Festuco-Brometalia</i>)	6210		hk, hkb, sk
Gebieden waar zeldzame orchideeën groeien	6210	+	hk, hkb, sk met zeldzame orchideeën
Soortenrijke borstelgras graslanden	6230	+	hn en delen van hmo, ce, ha
Grasland met <i>Molinia</i> op kalkhoudende, venige of lemige kleibodem (<i>Eu-Molinion</i>)	6410		hm (en mogelijk delen van hc staande voor (soortenrijke) veldrus-vegetaties)
Voedselrijke zoomvormende ruigten van het laagland, en van de montane en alpiene zones	6430		hf, hfb, hfc, hft ruigten (delen van hr en ku) langs waterlopen of langs randen of in open vlekken van natte tot mesofiele bossen op voedselrijke bodem (al dan niet in complex met sz en sp)
Laaggelegen, schraal hooiland (grote vossenstaart, grote pimpernel)	6510		Hu, hub (hp* en hpr* enkel in betekenis van verbond van grote vossenstaart)
Actief hoogveen	7110	+	t, ces, ct
Aangetast hoogveen waar natuurlijke regeneratie nog mogelijk is	7120		tm, ctm
Overgangs- en trilveen	7140		md, ms en delen van ce en ao
Slenken in veengronden met vegetatie behorend tot het <i>Rhynchosporion</i>	7150		ce (samen met 4010) en delen van ao
Kalkhoudende moerassen met galigaan en veenzegge	7210	+	Mm
Kalktufbronnen met tufsteenformatie (<i>Cratoneurion</i>)	7220	+	gelegen in 91E0, vc en va
Alkalisch laagveen	7230		mk en delen van mp
Niet voor het publiek opengestelde grotten	8310		/
Beukenbossen van het type <i>Luzulo-Fagetum</i>	9110		fl (in principe enkel binnen Voerstreek)
Zuurminnende Atlantische beukenbossen met ondergroei van <i>Ilex</i> of soms <i>Taxus</i> (<i>Quercion robori-petraeae</i> of <i>Ilici-Fagetum</i>)	9120		qs en fs op Ferraris-bos; qb op Ferraris-bos op andere dan Z- en X-gronden; als fl gekarteerde bossen buiten de Voerstreek
Beukenbossen van het type <i>Asperulo-Fagetum</i>	9130		fm, qe, fe
Sub-Atlantische en midden-Europese wintereikenbossen of eiken-haagbeukenbossen behoren tot het <i>Carpinion-betuli</i>	9160		qa, fa
Ravijnbossen met <i>Tilio-Acerion</i>	9180		ek, es
Oude zuurminnende bossen met zomereik op zandvlakten	9190		qb binnen grenzen van Ferraris-bos op zandgronden (bodemkaart Z en X)
Veenbossen	91DO	+	Vt
Alluviale bossen met zwaar te els en gewone es (<i>Alno-Padion</i> , <i>Alnion incanae</i> , <i>Salicion albae</i>)	91EO	+	va, vo, vm, vc, vf, vn ; sf in uiterwaarden en alluviale gronden, ru in rivieralleen met uitzondering van deze van de Maas; zwarte populier bossen in het Maasoverstromingsgebied
Gemengde eiken-iepen-essenbossen langs oevers van grote rivieren met zomereik, fladderiep, gewone es of pluimes (<i>Ulmenion minoris</i>)	91FO		ru in de Maasvallei

(1) Prio(ritaire habitats): habitats die bedreigd zijn en waarvoor de Europese Gemeenschap bijzondere verantwoordelijkheid draagt omdat een belangrijk deel van hun natuurlijke verspreidingsgebied op het Europees grondgebied ligt.

(2) telkens KE, KE* en KE°; ook inclusief vegetaties met eventuele boomopslag (b.v. hfb); tenzij anders gespecificeerd